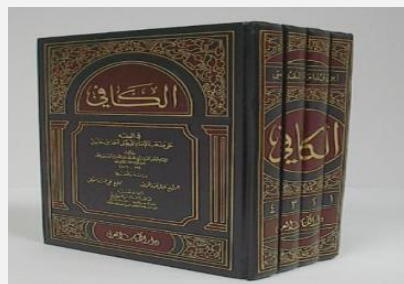


دلیل اهمیت کتاب کافی شیخ کلینی

دانش‌آموخته علوم حوزوی درباره اهمیت کتاب کافی گفت: شیخ کلینی در دوران غیبت صغری امام زمان(عج) زندگی می‌کرد...



دانش‌آموخته علوم حوزوی درباره اهمیت کتاب کافی گفت: شیخ کلینی در دوران غیبت صغری امام زمان(عج) زندگی می‌کرد و هم عصر بودن با این دوران سبب می‌شود تا اثر این افراد از سایر کسانی که کار تألیفی و روایی انجام داده اند اعتبار بیشتری پیدا کند؛ زیرا متصل به عصر معصوم(ع) هستند و هرچه به عصر معصوم(ع) نزدیک تر باشیم اعتبار روایات بیشتر است.

محمدرَسُول تَبیک، فارغ التحصیل علوم سیاسی و روابط بین الملل و دانش‌آموخته علوم حوزوی در گفت و گو با ایکنآ به مناسبت روز بزرگداشت شیخ کلینی در ۱۹ اردیبهشت به شرح و معرفی شیخ کلینی و اثر ماندگار ایشان یعنی کتاب «الکافی» و آثاری که درباره این کتاب نوشته شده پرداخته است که در ادامه حاصل این گفت و گو را می‌خوانید.

روز بزرگداشت مرحوم کلینی مناسبتی است که می‌توانیم بررسی اجمالی در مورد این شخصیت بزرگ داشته باشیم. بدون تردید شناخت بیشتر به آثار و اندیشه‌های ایشان می‌تواند مسیر روشنی را پیش روی ما قرار دهد. شیخ کلینی شخصیتی بود که از نظر ابعاد علمی، اخلاقی و... انسان کم نظیری بوده است.

شیخ کلینی در دوران غیبت صغری امام زمان(عج) زندگی می‌کرد و هم عصر بودن با این دوران سبب می‌شود تا اثر این افراد از سایر کسانی که کار تألیفی و روایی انجام داده اند اعتبار بیشتری پیدا کند؛ زیرا متصل به عصر معصوم(ع) هستند و هرچه به عصر معصوم(ع) نزدیک تر باشیم اعتبار روایات بیشتر است چون واسطه‌ها کمتر است؛ بنابراین آثار مرحوم کلینی که هم عصر امام زمان(عج) در دوره غیبت صغری بوده دارای اهمیت زیادی است حتی گفته شده شیخ کلینی از افرادی که از امام هادی(ع) و امام حسن عسکری(ع) نقل روایت کرده بودند را دیده و با آنها صحبت کرده است. همین موضوع باعث می‌شود تألیف او از اعتبار علمی بیشتری برخوردار باشد.

کتاب کافی مهم ترین اثر شیخ کلینی

یکی از آثار بسیار مهم شیخ کلینی کتاب الکافی است؛ این کتاب در سه بخش اصول کافی، فروع کافی و روضه کافی تعریف شده است. کتاب کافی یکی از کتب اربعه؛ یعنی یکی از چهار کتاب اصلی شیعیان است که فقها بعد از قرآن برای اجتهاد خود از این منابع استفاده می‌کنند. بزرگانی مثل مرحوم شیخ مفید نظرشان این است که در بین کتب اربعه یعنی «استبصار»، «تهذیب»، «من لایحضر الفقیه» و «الکافی»، برترین، بهترین و جامع ترین کتاب کافی است. نقل مشهوری وجود دارد که کافی را نزد امام زمان(عج) عرضه کردند و ایشان جمله‌ای فرمودند که «الکافی کافی لِشِیعَتِنَا»؛ یعنی کتاب کافی برای شیعیان ما کافی است و این نشان دهنده این است که تمام این کتاب مورد تأیید امام معصوم(ع) قرار گرفته است.

اگر بخواهیم به محتوا و ساختار کتاب فروع، اصول و روضه کافی بپردازیم باید گفت «اصول کافی» شامل روایات کلامی و اعتقادی است و در «فروع کافی» به روایات فقهی پرداخته شده است و «روضه کافی» شامل احادیث پراکنده و متفرقه می‌شود. در مورد تعداد روایات کافی اختلاف نظر وجود دارد اما از ۱۵ هزار حدیث تا بیش از ۱۶ هزار حدیث در بین افراد مختلف ذکر شده است. سلسله روایی احادیث از نظر علم رجال بسیار مهم است؛ زیرا نشان دهنده صحت احادیث است و در کتاب کافی نام افراد بزرگی وجود دارد که اسم آنها نشان دهنده اعتبار و سندیت روایت است. مرحوم شیخ کلینی در پاسخ به اعتبار و سندیت کتاب کافی بیان کرده است که «در کتاب کافی تمام آن چیزی که یک متعلم در فنون علم دین به آن نیاز دارد و قصد عمل به روایات درست و سنت صحیح پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) را دارد جمع آوری شده است.»

معرفی شیخ کلینی و کتاب‌های نوشته شده درباره کافی

مرحوم شیخ مفید که از معاصران شیخ کلینی بوده است درباره کتاب کافی بیان کرده «کتاب کافی از برترین کتاب‌های شیعه و پرفایده ترین آنها است.» مرحوم علامه مجلسی نیز گفته اند «اصلاً مثل و مشابه کافی در بین مسلمان‌ها نوشته نشده است» آقای خویی در کتاب «معجم رجال الحدیث و تفصیل طبقات الرواه» از قول استاد خود یعنی مرحوم آیت الله نایینی گفته اند «مناقشه در اصل روایت کافی حرفه و ترفند عاجزان و ناتوان‌ها است.» آیت الله سید محسن حکیم در کتاب «مستمسک العروة الوثقی» کتاب کافی را یکی از کتب اربعه می‌داند که محور عمل به شیعه است. همچنین مرحوم شیخ عباس قمی، شیخ کلینی را مطمئن ترین محدث می‌داند که از ایشان مطمئن تر نداریم.

جایگاه مهم محدثان در نظر امام زمان(عج)

محدث و راوی بودن به این علت مهم است که در زمانی که قرار بود غیبت صغرا به پایان برسد و غیبت کبری آغاز شود؛ وقتی از امام زمان(عج) درخواست می شود «ما در این دوره چه کنیم؟» امام(عج) می فرماید «به راویان حدیث مراجعه کنید» بنابراین معلوم است که راوی حدیث بودن یک جایگاه بسیار عظیمی است که صرفاً نقل روایات نیست بلکه فرد باید فقیه، متکلم و محدث باشد و از نظر علمی و شخصیتی در مراتب بالایی قرار داشته باشد و به فنون مختلف دینی تسلط و اشراف داشته باشد تا بتواند جایگاه راوی بودن را که امام عصر(عج) می فرماید «باید به آنها مراجعه کرد» را داشته باشد. مرحوم کلینی یکی از مناسب ترین این افراد است.

معرفی بخش های مختلف کتاب کافی

اصول کافی بخش های مختلفی دارد که محوریت علم کلام و اعتقادات است؛ مثل بخش عقل و جهل که روایاتی که در این زمینه جمع آوری شده بسیار فوق العاده و منحصر به فرد هستند. کتاب «فضل العلم»، کتاب «توحید»، کتاب «حجت» که بهترین روایات درباره امام شناسی است از همین بخش جمع آوری شده اند. کتاب «ایمان»، «دعا» و «فضل قرآن» از بخش های مختلفی است که در کتاب اصول کافی گردآوری شده است. کتاب فروع کافی به روایات مربوط به مسائل فقهی می پردازد و از مباحثی به طهارت، صلاه و زکات شروع می شود و به بخش های قضا، احکام و ایمان می رسد.

کتاب روضه کافی سومین بخش از کافی است روایات مختلف که خیلی نظم و ترتیب و نسب خاصی ندارد جمع آوری شده است؛ مثل کتاب تأویل و تفسیر برخی از روایات قرآن، توصیه ها و اندرزهای ائمه(ع) در مورد رویا و خواب، کیفیت آفرینش هستی، تاریخ بعضی از پیامبران بزرگ، فضیلت شیعه و وظایف شیعیان، برخی از مسائل صدر اسلام، مسائل مربوط به امام عصر(عج) و صفات ایشان، تاریخ زندگی برخی از اصحاب و اشخاص مثل ابوذر، سلمان، جعفر بن ابیطالب؛ بخش های مختلف این کتاب است.

بهترین ترجمه ها و شرح های کتاب کافی

ممکن است برای بسیاری سؤال باشد که از کدام یک از ترجمه ها می توانیم استفاده کنیم؟ زیرا روایات به زبان عربی است و ترجمه های مختلفی وجود دارد که باید گفت ترجمه سید جواد مصطفوی در چهار جلد یا ترجمه محمدباقر کمره ای که در شش جلد جزء ترجمه های منتشر شده معروف اصول کافی هستند.

ممکن است برخی بیشتر از ترجمه بخواهند از کتاب کافی استفاده کنند و توضیحات بیشتر و شرح بیشتری را نسبت به اصول کافی داشته باشند شرح های متعددی هم درباره اصول کافی داریم که یکی از معروف ترین آنها شرحی است که صدرالمتهلین شیرازی ملقب به ملاصدرا نوشته است که در مورد انگیزه و علت اینکه به سراغ اصول کافی رفته اینگونه بیان می کند «در بین کتاب های روایی بهترین احادیث و گفتارهایی که از اهل بیت(ع) روایت شده و درخشنده ترین سخنانی که مثل مروارید به هم پیوسته است و برای ما نقل شده است؛ احادیث کافی است». ملاصدرا از مرحوم شیخ کافی به عنوان «امین الاسلام»، شیخ عالم، کامل، مجتهد و وارع فاخر یاد می کند. ملاصدرا دیدگاه های عرفانی و فلسفی خاصی در این شرح دارد که این اثر و شرح را به یک اثر فوق العاده تبدیل کرده است.

یکی دیگر از آثاری که به شرح کتاب کافی پرداخته کتاب «مرآة العقول» است که مرحوم مجلسی بر این کتاب نوشته است. همچنین یکی دیگر از آثاری که به شرح اصول کافی پرداخته کتابی است با عنوان «شرح اصول من الکافی» اثر آیت الله سید محمد خامنه ای که با تصحیح، تحقیق و مقدمه محمود فاضل یزدی مطلق منتشر شده است و به بخش های مختلف این اثر ارزشمند پرداخته است و آن را به صورت مبسوط شرح داده است. مرحوم ملا صالح مازندرانی نیز کتاب «شرح کافی الاصول والروضة» را نوشته است که برای قرن یازدهم است البته این کتاب به زبان عربی است.

کتاب های نوشته شده درباره شیخ کلینی و کافی

اگر بخواهیم کتاب هایی را برای آشنایی بیشتر با مرحوم کلینی معرفی کنیم می توان کتاب «گفت و گوها و گفتارها درباره کلینی و کافی» که موسسه فرهنگی دارالحدیث آن را منتشر کرده است معرفی کرد. مجموعه دیگری مبنی بر «آفرینندگان فرهنگ و تمدن اسلام و بوم ایران» نوشته شده است که مجموعه مفصلی است که به زندگینامه شیخ کلینی، زمانه و اندیشه های ایشان پرداخته است. این کتاب به صورت مختصر است که بسیاری از جوان ها و نوجوان ها می توانند از این اثر برای آگاهی بیشتر نسبت به این بزرگمرد استفاده کنند.

همچنین کتاب «شناختنامه کلینی و الکافی» که جزء آثار مهمی است که از مجموعه آثار کنگره بین المللی کلینی است که در چهار جلد منتشر شده است. ساختار این کتاب به این صورت است که مقالات مختلفی که در این کتاب آورده شده تماماً درباره کتاب کافی و شخصیت مرحوم کلینی در احادیث اوست. جلد اول این کتاب درباره مقالاتی درباره شخصیت کلینی است؛ جلد دوم درباره کتاب کافی و شرح های مرتبط با آن نوشته شده است؛ جلد سوم مقالاتی درباره اعتبار اسناد و احادیث کافی است و جلد

چهارم مقالاتی است که به فقه الحدیث به مباحث کلامی و عقلی در احادیث کافی آمده پرداخته است و در پایان هر کدام از این مجلدات نیز یک فهرست مجزا از مطالب آن جلد ذکر شده است.

کتاب دیگری تحت عنوان «دفاع از کافی» با زیر عنوان نقد و بررسی مهمترین شبهه ها در مورد کافی و شیخ از سوی مؤسسه دایره المعارف فقه اسلامی منتشر شده است که اثر ارزشمندی است که می تواند به ویژه برای محققینی که درباره مرحوم کلینی، اندیشه و آثار ایشان کار پژوهشی انجام می دهند بسیار قابل استفاده باشد.

امیدوارم برای مخاطب های نسل جدید یعنی نوجوانان کودکان در مورد این افرادی که جزو تاریخ، هویت، فرهنگ و تمدن ملی و دینی ما هستند آثار متعددی تعریف کنیم و کتاب ها به زبان های مختلف برای مخاطبان مختلف تألیف و معرفی شوند تا نهایتاً بتوانیم از آثار و اندیشه های این افراد برای درست طی کردن و بهتر طی کردن مسیر زندگی و رسیدن به سعادت زندگی استفاده کنیم.